



**Universiteit  
Leiden**

**Adviesrapport commissie mensenrechten & conflictgebieden  
over institutionele onderzoekssamenwerkingen van de  
Universiteit Leiden met partners in Israël.**

*Aangeboden – 12 maart 2026*

*Definitieve versie na feitencheck – 2 april 2026*

## Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	7
2. Urgentie van de toetsing van institutionele samenwerkingen met partners in Israël	9
3. Aanpak	10
4. Context	13
5. Partners	16
6. Activiteiten	17
7. Afweging	18
8. Advies	20
Geraadpleegde bronnen	22
Bijlagen	
Bijlage 1: Overzicht geëvalueerde onderzoeksprogramma's	25
Bijlage 2: Beschrijving van de partners (in alfabetische volgorde)	27
Bijlage 3: Beschrijving van de onderzoeksactiviteiten en -samenwerking	40

## Samenvatting

### Opdracht en afbakening

Het college van bestuur heeft de commissie mensenrechten & conflictgebieden gevraagd om volgens de richtlijnen van het advies van de tijdelijke commissie een advies uit te brengen over elk van de 13 lopende, institutionele onderzoekssamenwerkingen van de Universiteit Leiden met partners in Israël en het al dan niet aangaan van nieuwe, institutionele onderzoekssamenwerkingen met partners in Israël. Dit advies betreft alle onderzoekssamenwerkingen die bij aanvang van het werk van de commissie bekend waren. Institutionele samenwerkingen betreffen geformaliseerde, bilaterale samenwerkingen, maar ook EU-consortia waarin een partner uit Israël deelneemt. Dat wil zeggen, elke samenwerking waaraan een door de universiteit getekende overeenkomst ten grondslag ligt. Individuele samenwerkingen en *Material Transfer Agreements* (MTA's) tussen onderzoekers vallen buiten dit onderzoek.

### Werkwijze

De commissie heeft gesproken met Leidse wetenschappers die betrokken zijn bij de 13 onderzoekssamenwerkingen en kennisgenomen van feiten over de situatie in Israël en de Palestijnse gebieden, zoals gepubliceerd in internationaal erkende, objectieve en gezaghebbende bronnen.<sup>1</sup> Op basis van deze verzamelde informatie heeft de commissie zeer zorgvuldige en niet eenvoudige deliberaties gevoerd, waarbij alle risico's zijn gewogen tegen de wetenschappelijke kansen van samenwerking met partners in Israël. Daarbij is in navolging van de door de tijdelijke commissie ethische aspecten van samenwerkingen ontworpen werkwijze gekeken naar context, partner en activiteit<sup>2</sup>.

### Context

De commissie merkt op dat er in gezaghebbende internationale rapportages en procedures ernstige en breed gedocumenteerde aanwijzingen bestaan voor schendingen van de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht, alsmede aanwijzingen voor genocide. Hoewel deze bevindingen op dit moment niet rechterlijk zijn vastgesteld, acht de commissie de aard, omvang en consistentie van deze aanwijzingen zodanig dat zij niet kunnen worden genegeerd in de beoordeling van institutionele samenwerkingen. In het licht van de verantwoordelijkheid van de universiteit om te handelen in overeenstemming met mensenrechtennormen en om

---

<sup>1</sup> Verslagen en beslissingen van internationale en regionale gerechtelijke of toezichthoudende organen en instellingen, zoals het Mensenrechtencomité van de VN (OHCHR), het Internationaal Gerechtshof (ICJ) en het Internationaal Strafhof (ICC). Zie verwijzingen in de tekst en de lijst met geraadpleegde literatuur.

<sup>2</sup> Het onderzoek van de commissie is op 12 maart 2026 afgerond.

betrokkenheid bij mogelijke ernstige schendingen te voorkomen, is niet vereist dat sprake is van een onherroepelijke rechterlijke vaststelling.

## **Partner**

De commissie constateert daarnaast dat Israëlische partners vanuit hun institutionele verwevenheid betrokken zijn bij kennisvergaring, onderzoek, industriële en logistieke ontwikkeling, productie, en operationele uitvoering die de activiteiten van de Israëlische overheid en IDF faciliteren. Er is ruim bewijs dat (publieke) universiteiten in Israël nauw samenwerken met het IDF, in het kader van opleiding, onderzoek en ontwikkeling, en kennisdeling, en dat zij faciliteiten en expertise bieden voor het onderwijs en de training van toekomstige militairen. Overheidspartners zijn institutioneel verbonden met de activiteiten van het IDF zelfs als zij daar zelf niet direct aan bijdragen. Het is met grote aannemelijkheid te verwachten dat Israëlische industriële private bedrijven in de huidige Israëlische context bijdragen aan de activiteiten van de Israëlische overheid en IDF, ook als een dergelijke samenwerking niet openbaar aangetoond kan worden. Vanuit dit perspectief zijn zij medeplichtig aan schendingen van mensenrechten en internationaal humanitair recht.

## **Activiteit**

Met betrekking tot de 13 institutionele samenwerkingen stelt de commissie vast dat in 12 gevallen de onderzoeksactiviteit *an sich* niet direct risicovol lijkt in de zin van dual-use van resultaten.

## **Afweging**

De combinatie van (a) de ernst van de context — grove mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal humanitair recht, waaronder bewezen aanwijzingen van genocide<sup>3</sup> — en (b) de nauwe institutionele verbondenheid van de partners met de Israëlische overheid en/of de IDF, weegt zwaar. Dit is mede omdat de Universiteit Leiden zich inzet voor de naleving van mensenrechtenprincipes en -waarden, wat tot uiting komt in haar beleid, gedragscodes en de oprichting van speciale organen die verantwoordelijk gedrag en samenwerking waarborgen. Het Leidse principe van academische vrijheid komt in het geding door samenwerking met partners die bijdragen aan de structureel onevenwichtige machtsstructuur, die leidt tot systematische beperking van Palestijnse academische vrijheid. Voortzetting van deze

---

<sup>3</sup> Human Rights Council, Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel. A/HRC/60/CRP.3, 16 September 2025; New York: United Nations. 16 September 2025. See also <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-has-committed-genocide-gaza-strip-un-commission-finds> - retrieved 16 September 2025.

samenwerkingsverbanden brengt de universiteit in een moreel precare positie en zet kernwaarden onder druk.

De commissie onderscheidt vier samenhangende overwegingen die samenwerking moreel belastend maken:

1. Internationale partnerschappen kunnen de economische en institutionele infrastructuur van Israëlische partners versterken en daarmee de acties van de Israëlische regering en het IDF.
2. Voortzetting van deze institutionele samenwerkingen of het aangaan van nieuwe samenwerkingen verleent institutionele erkenning en validatie aan de Israëlische partners. Het impliceert immers dat zij voldoen aan academische, ethische, juridische en institutionele normen en verleent hen de legitimiteit en voordelen die verbonden zijn aan een wereldwijd gerespecteerd academisch netwerk.
3. Het verstrekken van materiële en immateriële steun via academische samenwerkingsprojecten van partners die in verband worden gebracht met mensenrechtenschendingen of onethische praktijken is in tegenspraak met de taak die de universiteit zich stelt om zich in te spannen voor de naleving van mensenrechtenprincipes en -waarden, wat tot uiting komt in haar beleid, gedragscodes en de oprichting van speciale organen die verantwoordelijk gedrag en samenwerking waarborgen.
4. Leidse medewerkers in dergelijke samenwerkingen lopen risico om (ongewild) bij te dragen aan schendingen van de mensenrechten of het internationaal humanitair oorlogsrecht en de pleging van genocide wat een moreel en juridisch risico voor de universiteit behelst.

Deze vier overwegingen maken duidelijk waarom (de voortzetting van) samenwerking in de huidige context op gespannen voet staat met de kernwaarden van de universiteit. Zij hebben betrekking op indirecte vormen van betrokkenheid waarbij een actor — ook zonder directe causaliteit — bijdraagt aan handelingen die moreel verwerpelijk zijn of deze faciliteert of normaliseert.

## **Advies**

Gezien bovenstaande adviseert de commissie:

- 1. Van alle lopende samenwerkingen met Israëlische partners er 11 tot nader order op te schorten en 1 te beëindigen<sup>4</sup>.**
- 2. Tot nader order geen nieuwe, institutionele onderzoekssamenwerkingen met partners in Israël aan te gaan.**

---

<sup>4</sup> Bij 1 programma heeft de commissie geconcludeerd dat de samenwerking met de Israëlische partner niet tot stand is gekomen en er geen beletsel is om het onderzoeksprogramma voort te zetten.

De commissie adviseert het college om in UNL-verband contact op te nemen met de EC om te onderzoeken of Israëlische instellingen nog wel deel zouden moeten uitmaken van subsidieconsortia.

De commissie zal minstens eenmaal per jaar haar advies ten aanzien van (lopende) onderzoekssamenwerking met partners in Israël heroverwegen in het licht van de ontwikkelingen in de regio.

De commissie erkent dat deze aanbeveling ingrijpende gevolgen heeft voor het onderzoek dat in Leiden wordt uitgevoerd. Deze gevolgen zijn tijdens de beraadslagingen van de commissie naar voren gebracht en zorgvuldig gewogen.

De commissie benadrukt dat individuele onderzoekscontacten en samenwerkingen van Leidse onderzoekers met collega's van Israëlische kennisinstellingen met inachtneming van de door de universiteit voorgeschreven eisen van wetenschappelijke integriteit voortgang kunnen vinden.

De commissie adviseert voorafgaand aan dergelijke samenwerkingen te reflecteren op de gevoeligheid van de onderzoeksthematiek in relatie tot de mensenrechtensituatie in Israël en volgens staand beleid altijd de kennisveiligheidsrisico's af te wegen.

## 1. Inleiding

Als onderzoekers, docenten en studenten van de Universiteit Leiden werken we elke dag samen met partners uit binnen- en buitenland. Daarbij maken we keuzes met wie en waaraan we samenwerken vanuit onze kernwaarde ‘academische vrijheid’ – de vrijheid om vragen te stellen, nieuwe ideeën te verkennen en kennis te delen zonder beperking. Die vrijheid is essentieel voor de wetenschap: voor goed onderwijs, om kritisch te leren denken, voor het ontwikkelen van nieuwe kennis en om bij te dragen aan maatschappelijke vooruitgang.

Tegelijk vindt de Universiteit Leiden het belangrijk om die vrijheid op een verantwoorde manier te gebruiken. Zoals “Academische vrijheid: een Leidse lijn. Eindrapport Kernteam Academische Vrijheid” van 17 juni 2024 het formuleert, “Tegelijk is [academische] vrijheid niet onbegrensd. De academische vrijheid is een beginsel dat moet worden afgewogen tegen andere beginselen, normen en belangen” (blz. 19)<sup>5</sup>.

Samenwerking brengt de verantwoordelijkheid met zich mee om ervoor te zorgen dat we op een zorgvuldige, veilige en integere wijze partnerschappen aangaan. Daarom wordt bij iedere vorm van samenwerking bewust omgegaan met risico’s rond kennisveiligheid, de fossiele brandstofindustrie, en mensenrechten en internationaal humanitair recht.

Op het gebied van mensenrechten en internationaal humanitair recht, die van toepassing zijn in conflictgebieden, zijn de volgende aspecten van belang:

- Partners in conflictgebieden kunnen betrokken zijn bij of samenwerken met instellingen die schuldig zijn aan of profiteren van schendingen van: Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)<sup>6</sup>
- Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (1948)
- De vier Geneefse Conventies (Geneefse Verdragen) (1949)
- Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR)<sup>7</sup>
- Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVECSR, 1966)<sup>8</sup>
- Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie (IVUR)<sup>9</sup>

---

<sup>5</sup> Zie ook ‘Herziening regeling van het wetenschappelijk onderwijs (wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981)’, Kamerstukken II, 1980-1981, 16 802, nr. 3, blz. 51 (“Het te verrichten onderzoek zal moeten voldoen aan maatschappelijke en ethische normen”).

<sup>6</sup>, (New York, 10 december 1948).

<sup>7</sup> Verenigde Naties 1966a, *Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten* (New York, 16 december 1966), Trb. 1978, 177.

<sup>8</sup> Verenigde Naties, 1966b, *Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten* (New York, 16 december 1966), Trb. 1978, 177.

<sup>9</sup> Verenigde Naties, 1965, *Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie* (New York, 21 december 1965), Trb. 1966, 13.

Volgens de *Leidende principes voor bedrijven en mensenrechten* van de Verenigde Naties (UN Guiding Principles, UNGPs)<sup>10</sup> hebben bedrijven en instellingen de verantwoordelijkheid om:

- een mensenrechten(zorgvuldigheids)toets uit te voeren
- medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen via hun partnerschappen te vermijden/voorkomen, en
- transparant te handelen bij risico's op betrokkenheid bij onrechtmatige activiteiten

Publieke of semipublieke instellingen, die contractuele relaties aangaan, internationaal opereren, economische activiteiten verrichten (onderzoeksgelden, valorisatie, technologieoverdracht), personeel in dienst hebben en arbeidsketens aansturen vallen functioneel binnen de reikwijdte van de UNGPs en worden verwacht *due diligence* uit te voeren<sup>11</sup>.

Hoewel de UNGP's universiteiten niet expliciet noemen, is de commissie van oordeel dat universiteiten als publieke instellingen geacht worden te voldoen aan de Geneefse conventies en andere internationale verdragen<sup>12</sup>.

Het internationaal humanitair recht, of humanitair oorlogsrecht, zoals vastgelegd in de Haagse Landoorlogreglementen (1907),<sup>13</sup> de vier Conventies van Genève (1949), en internationaal humanitair gewoonterecht,<sup>14</sup> verbiedt collectieve bestraffing van burgerbevolking (artikel 33 GCIV), overbrenging van de eigen bevolking naar bezet gebied (artikel 49 GCIV), en disproportioneel militair geweld tegen civiele doelen (Regel 14 ICRC Gewoonterechtstudie).<sup>15</sup> Een bezettingsmacht is volgens het internationaal humanitair recht verplicht om de openbare orde en veiligheid te garanderen, de bevolking en haar rechten te beschermen, en het cultureel en materieel erfgoed te bewaren, terwijl zij

---

<sup>10</sup> [UN Human Rights Council \(2011\)](#)

<sup>11</sup> De UNGPs zijn niet bindend in strikte verdragsrechtelijke zin en zijn primair gericht op commerciële ondernemingen. De Universiteit Leiden is een publieke instelling met als primaire taak onderwijs en onderzoek. Deze juridisch-technische redenering stuit op problemen: (1) De UNGPs worden internationaal beschouwd als de standaard voor verantwoord handelen van organisaties met maatschappelijke en economische impact, en (2) universiteiten beroepen zich vaak expliciet op mensenrechten, maatschappelijke verantwoordelijkheid en impact, en het ontkennen van de toepasbaarheid van de UNGPs is dan inconsistent. De UNGPs worden gezien als *soft law*, maar vormen wel een breed erkende internationale zorgvuldigheidsnorm. In de praktijk functioneren de UNGPs dan ook als bestuurlijke norm. Het niet naleven kan reputatie-, financierings- en samenwerkingsrisico's opleveren. Belangrijk is om te realiseren dat de vraag uiteindelijk niet is of een universiteit een onderneming is, maar of zij mensenrechtenrisico's kan veroorzaken, bijdragen aan, of eraan verbonden zijn; internationale samenwerkingen aangaat in conflictcontexten; economische en maatschappelijke impact heeft. Bij positieve beantwoording volgt de verantwoordelijkheid tot *due diligence*, ongeacht de formele juridische kwalificatie.

<sup>12</sup> De commissie heeft ook kennis genomen van het rapport over Israelisch-Nederlandse academische banden (Independent Expert Committee on Israeli Dutch Academic Ties, 2025), maar neemt de verhandeling over juridische verplichtingen niet over en houdt zich aan de UNGPs.

<sup>13</sup> *Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land* (The Hague, 18 October 1907). Ook bekend onder de naam *Hague Regulations* (1907) of Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land (1907), Bijlage bij de Conventie IV van Den Haag, 18 oktober 1907.

<sup>14</sup> ICRC, Customary International Humanitarian Law Database, available at <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl>.

<sup>15</sup> Rule 14, Customary International Humanitarian Law Database ("Proportionality in Attack"), available at <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule14>.

zich moet onthouden van exploitatie, vernieling of structurele wijzigingen die niet strikt door militaire noodzaak worden gerechtvaardigd.<sup>16</sup>

## 2. Urgentie van de toetsing van institutionele samenwerkingen met partners in Israël

Het is de primaire taak van de universiteit om onderzoek en onderwijs te faciliteren, waarvoor internationale samenwerkingen cruciaal zijn. Hierbij erkent de commissie de kracht van het openhouden van communicatielijnen als een vorm van *science diplomacy*. Tegelijkertijd houdt de universiteit zich bij internationale samenwerking aan normen rond mensenrechten, ethische en veiligheidsafwegingen, academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit. Wanneer er concrete signalen zijn dat partners mogelijk in strijd handelen met die normen, vraagt dit om een casusgerichte toetsing.

Het uitvoeren van de mensenrechtentoets in (inter)nationale samenwerkingen geldt voor alle samenwerkingen, ongeacht het land of de partner. Om meerdere redenen acht het College van Bestuur het noodzakelijk om prioriteit te geven aan de herziening van de aard en toelaatbaarheid van haar institutionele samenwerkingen met Israëlische partners. Het college en de commissie zijn zich bewust van Israël's recht op zelfverdediging na de aanvallen door Hamas op 7 oktober 2023, maar delen de opvatting dat dit recht geen rechtvaardiging vormt voor Israël's schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair oorlogsrecht. Internationale instanties hebben grootschalige mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal humanitair oorlogsrecht (IHOR) en het plegen van genocide door de staat Israël in Gaza en de bezette Palestijnse gebieden vastgesteld.

Israëlische partners zijn via openbare programma's en samenwerking, vanuit hun institutionele of logistieke verwevenheid betrokken bij kennisvergaring, onderzoek, industriële en logistieke ontwikkeling, productie, en operationele uitvoering die de activiteiten van de Israëlische overheid en het IDF faciliteren. Er is ruim bewijs dat (publieke) universiteiten in Israël nauw samenwerken met het IDF, in het kader van opleiding, onderzoek en ontwikkeling, en kennisdeling, en dat zij faciliteiten en expertise bieden voor het onderwijs en de training van toekomstige militairen. Overheidspartners zijn institutioneel verbonden met de activiteiten van het IDF zelfs als zij daar zelf niet direct aan bijdragen. Het is met grote aannemelijkheid te verwachten dat Israëlische industriële private bedrijven in de huidige Israëlische context bijdragen aan de activiteiten van de Israëlische overheid en het IDF, ook al is het niet openbaar aangetoond<sup>17</sup>.

---

<sup>16</sup> Verenigde Naties, *Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en de Additionele Protocollen van 8 juni 1977*, Trb. 1951, 80–83 en Trb. 1978, 58–59.

<sup>17</sup> Zie Evron (2025); Levaton (2025); Loewenstein (2023).

## Eerder advies en vervolg

Op 8 juli 2025 heeft de commissie mensenrechten & conflictgebieden advies<sup>18</sup> uitgebracht aan het College van Bestuur over de bestaande studentuitwisselingsprogramma's met Hebrew University of Jerusalem en Tel Aviv University en mogelijk nieuw op te starten studentuitwisselingsprogramma's met andere Israëlische universiteiten. Na een bestuurlijke consultatie met decanen, medezeggenschap en de Raad van Toezicht heeft het College dit advies overgenomen op 11 november 2025.

In vervolg hierop heeft het college de commissie verzocht nieuwe en 13 al lopende, institutionele<sup>19</sup> samenwerkingen met Israëlische partners te evalueren op het risico dat zij bijdragen aan schendingen van mensenrechten of internationaal humanitair recht en aan mogelijke genocidale handelingen<sup>20</sup>.

Naar aanleiding van de conclusies in het rapport van de onafhankelijke internationale onderzoekscommissie naar de bezette Palestijnse gebieden, inclusief Oost-Jeruzalem en Israël, "Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide"<sup>21</sup>, heeft de commissie geadviseerd dat de Universiteit Leiden in beginsel geen nieuwe institutionele overeenkomsten voor onderzoekssamenwerkingen met Israëlische partners moet aangaan. Het college heeft dit advies overgenomen.

De commissie heeft aan de opdracht gewerkt tussen 23 september 2025 en 3 maart 2026. De aanpak en uitkomsten worden hieronder beschreven.

## 3. Aanpak

### Geëvalueerde onderzoekssamenwerkingen

De Universiteit Leiden heeft momenteel 13 lopende, en bij de commissie bekende, onderzoeksprogramma's met Israëlische partners, die alle door de EU gefinancierd worden: de partners betreffen universiteiten, bedrijven en een ministerie. Van de 13 onderzoeksprogramma's is de Universiteit Leiden in 11 programma's een partner in een consortium, in één programma is de Universiteit Leiden coördinator en in één programma heeft de Universiteit Leiden het

---

<sup>18</sup> <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2025/04/advies-tijdelijke-commissie-samenwerkingen-bekendgemaakt>.

<sup>19</sup> De institutionele onderzoekssamenwerkingen zijn allen door de EU gefinancierde programma's (zie bijlage 1).

<sup>20</sup> CvB besluit 23 september 2025. Het College van Bestuur heeft de commissie Mensenrechten & Conflictgebieden ook de opdracht gegeven om de uitwerking van de werkwijze, opgesteld door de tijdelijke Commissie Ethische Aspecten van Samenwerkingen (CES), om te zetten in een toetsingskader voor mensenrechten. Deze uitwerking volgt in een apart advies aan het college.

<sup>21</sup> Human Rights Council, Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel. A/HRC/60/CRP.3, 16 September 2025; New York: United Nations. 16 September 2025.

coördinatorschap tijdelijk overgenomen van de Israëlische partner. Van de 13 onderzoeksprogramma's is er bij één programma gebleken dat de deelname van de Israëlische partner nooit tot stand is gekomen. Bij één van de onderzoeksprogramma's heeft de Israëlische partner niet meer actief deelgenomen aan de activiteiten sinds 7 oktober 2023<sup>22</sup>. Bij twee onderzoekssamenwerkingen zijn ook andere Nederlandse universiteiten betrokken<sup>23</sup>.

Twee programma's betreffen promovendi- en stafuitwisselingsprogramma's, waarbij training de hoofdactiviteit is; één programma is een netwerk dat wetenschappelijke bijeenkomsten organiseert, maar geen eigen onderzoeksprogramma bevat. In de tien overige programma's is sprake van gezamenlijke onderzoeksactiviteiten met beoogde gezamenlijke resultaten, zoals wetenschappelijke publicaties, adviesrapporten, en productontwikkelingen. Bijlage 1 geeft een overzicht van de onderzoeksprogramma's<sup>24</sup>.

Naast deze onderzoeksprogramma's is de Universiteit Leiden ook betrokken in vele, andere geformaliseerde samenwerkingen: het gaat hierbij veelal om uitwisselingen van informatie tussen individuele wetenschappers, die vanwege wet- en regelgeving rond data en samples door een decaan (in het geval van de Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen) of van de Raad van Bestuur (in het geval van het Leids Universitair Medisch Centrum, LUMC) ondertekend moeten worden, de zogenaamde *Material Transfer Agreements* (MTA's).

De commissie heeft gesproken met drie LUMC onderzoekers, die betrokken zijn (geweest) bij MTAs met Israëlische partners, om zich zo een beeld te kunnen vormen van deze vorm van samenwerking. Omdat MTA's een door (een vertegenwoordiger van) de universiteit ondertekende overeenkomst vereisen vallen ze strikt gezien onder de definitie van 'institutionele' samenwerkingen. Op basis van de gevoerde gesprekken heeft de commissie echter nog onvoldoende inzicht in de implicaties van deze samenwerkingen. Zodoende heeft het voorliggende advies geen betrekking op MTA's.

Het voorliggende advies heeft ook geen betrekking op individuele, niet geformaliseerde samenwerkingen tussen wetenschappers van de Universiteit Leiden en wetenschappers van Israëlische universiteiten en kennisinstellingen.

---

22

23

24

## Afwegingskader

In de deliberaties van de commissie was academische vrijheid het uitgangspunt zonder deze los te zien van de verantwoordelijkheid van universiteiten om bij te dragen aan maatschappelijk verantwoord onderzoek en om te voorkomen dat wetenschappelijke samenwerking bijdraagt aan ernstige schendingen van fundamentele rechten of onze fundamentele waarden ondermijnt. Hierbij erkent de commissie de kracht van het openhouden van communicatielijnen als een vorm van *science diplomacy*. Tegelijkertijd houdt de universiteit zich bij internationale samenwerking aan normen rond mensenrechten, ethische en veiligheidsafwegingen, academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit. Wanneer er concrete signalen zijn dat partners mogelijk in strijd handelen met die normen, vraagt dit om een casusgerichte toetsing.

De commissie heeft onderzoek gedaan op drie concrete niveaus (context-partner-activiteit), in navolging van de werkwijze die is opgesteld door de tijdelijke commissie ethische aspecten van samenwerking<sup>25</sup> en die ook is toegepast in het eerdere advies over de studentuitwisselingsprogramma's met twee Israëlische universiteiten. De commissie heeft hiervoor feiten en referenties verzameld op deze niveaus, die samen een gelijkwaardige driehoek vormen. Er zit noch een vaste volgorde noch een vaste hiërarchie in de drie niveaus, volgens welke een samenwerking wordt gewogen. Per samenwerking zijn de drie niveaus onderzocht.

Voor de context heeft de commissie gebruik gemaakt van formele rapporten van internationaal erkende organisaties (zoals de VN-commissie voor mensenrechten, het Internationaal Strafhof, het Internationaal Gerechtshof, en internationaal erkende mensenrechtenorganisaties).

Voor de partners is gebruik gemaakt van (inter)nationale rapporten, wetenschappelijke publicaties, websites en informatie gegeven door de betrokken onderzoekers van de Universiteit Leiden. Waar van toepassing is ook gebruik gemaakt van onderzoek gedaan door commissies mensenrechten van andere Nederlandse universiteiten.

Om zich een beeld te kunnen vormen van de onderzoeksactiviteiten heeft de commissie kennisgenomen van de programmabeschrijvingen van alle onderzoekssamenwerkingen en heeft zij gesproken met één of meerdere Leidse onderzoekers (incl. van het LUMC) van ieder onderzoeksprogramma. Tijdens de gesprekken kwamen de volgende onderwerpen aan de orde: de onderzoekscontext, de totstandkoming van de samenwerking, de dynamiek in het consortium, institutionele overwegingen, ethische en kennisveiligheidsimplicaties van het onderzoek, wensen ten aanzien van het mensenrechtenbeleid van de Universiteit Leiden, en de mogelijke consequenties van het opschorten van de huidige samenwerking en een verbod op toekomstige samenwerkingen. Deze gesprekken zijn vertrouwelijk gevoerd en het voorliggende advies verwijst dan ook niet naar specifieke uitspraken gedaan tijdens de gesprekken, om herleidbaarheid naar de individuele onderzoekers te voorkomen.

---

<sup>25</sup> Zie het [advies](#) van de tijdelijke commissie op de website van de Universiteit Leiden.

## 4. Context

In navolging van de door de tijdelijke ethische commissie voorgestelde werkwijze, heeft de commissie eerst de context in ogenschouw genomen, waarbij de *due diligence* verplichting in de UNGPs, zoals beschreven in paragraaf 1, leidend was. Hieronder volgt een beschrijving van die context sinds de publicatie van het eerdere advies over de studentuitwisselingsprogramma's.

Op 16 september 2025 is een rapport<sup>26</sup> van de onafhankelijke internationale onderzoekscommissie<sup>27</sup> voor de bezette Palestijnse gebieden, inclusief Oost-Jeruzalem en Israël, benoemd door de VN-Mensenrechtenraad, gepubliceerd dat van invloed is op het evalueren van de context van de situatie in Israël-Palestina.

In dit rapport concludeert de onderzoekscommissie van de VN dat "the State of Israel bears responsibility for the failure to prevent genocide, the commission of genocide and the failure to punish genocide against the Palestinians in the Gaza Strip" (pagina 71, paragraaf 255). Vier van de vijf wettelijk erkende genocidale misdrijven vinden volgens het rapport plaats: moord, het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel, het opzettelijk verslechteren van levensomstandigheden en maatregelen die geboortehindering beogen. Volgens de commissie wijzen zowel beleidsmatige daden als uitspraken van Israëlische leiders op opzet om (delen van) het Palestijnse volk te vernietigen. In het rapport wordt ook expliciet verwezen naar de opzettelijke vernietiging van culturele en onderwijsstructuren en -faciliteiten (HRC 2025:56-57; Canfield et al, 2025).<sup>28</sup>

---

<sup>26</sup> Human Rights Council, *Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel. A/HRC/60/CRP.3*, 16 September 2025; New York: United Nations. 16 September 2025. See also <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-has-committed-genocide-gaza-strip-un-commission-finds> - retrieved 16 September 2025. Recent is door Amnesty International gerapporteerd over de gevolgen van de genocidale handelingen voor vrouwen in Gaza. Zie <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2026/03/israels-genocide-in-gaza-inflicts-compounded-harms-on-women/> - retrieved 10 March 2026.

<sup>27</sup> De Onafhankelijke Internationale Onderzoekscommissie van de VN naar het Bezette Palestijnse Gebied, inclusief Oost-Jeruzalem, en Israël werd op 27 mei 2021 opgericht door de VN-Mensenrechtenraad om "in het Bezette Palestijnse Gebied, inclusief Oost-Jeruzalem, en in Israël alle vermeende schendingen van het internationaal humanitair recht en alle vermeende schendingen en misbruiken van het internationaal mensenrecht te onderzoeken die hebben plaatsgevonden tot en met 13 april 2021." Resolutie A/HRC/RES/S-30/1 verzocht de onderzoekscommissie bovendien om "alle onderliggende oorzaken van terugkerende spanningen, instabiliteit en de voortzetting van het conflict te onderzoeken, waaronder systematische discriminatie en onderdrukking op basis van nationale, etnische, raciale of religieuze identiteit."

<sup>28</sup> Zie ook het Leidse onderzoeksproject *Picturing Scholasticide: The Future of Higher Education in Palestine* van Matthew Canfield, Nadia Sonneveld, Benjamin Fogarty-Valenzuela en Elisa Da Vià, In juni 2025 is vanuit dit project een tentoonstelling (*Picturing Scholasticide: Het beschermen van kennis, cultuur en levens*) gehouden binnen de universiteit.

In haar recente rapport<sup>29</sup> uit oktober 2025 vestigt speciaal rapporteur Francesca Albanese eveneens de aandacht op medeplichtigheid aan genocide, die verder gaat dan alleen staatsactoren. Zij heeft onderzocht hoe niet-statelijke entiteiten, waaronder academische instellingen, bijdragen aan de genocide in Gaza. Deze verbreding van de focus raakt ook aan debatten over de academische samenwerking tussen Europese universiteiten en Israëliische wetenschappelijke organisaties.

In haar eerdere rapport uit juni 2025,<sup>30</sup> bekritiseerde zij al expliciet universiteiten – met name Israëliische faculteiten voor rechten, archeologie en Midden-Oostenstudies – omdat zij bijdragen aan de ideologische basis van apartheid en bezetting. Ze benadrukt dat deze academische instellingen bijdragen aan de productie van kennis, technologieën en verhalen, die het Israëliische beleid in de bezette Palestijnse gebieden legitimeren en in stand houden. Albanese beschouwt academische partnerschappen niet louter als neutrale uitwisselingen, maar als schendingen die structureel geweld mogelijk maken – waardoor wetenschappelijke samenwerking bijdraagt aan mensenrechtenschendingen.

Op 22 oktober 2025 is de 3<sup>rd</sup> *Advisory Opinion* van het Internationaal Gerechtshof (ICJ) uitgebracht over de verplichtingen van Israël met betrekking tot de aanwezigheid en activiteiten van de Verenigde Naties, andere internationale organisaties en derde staten in en met betrekking tot het bezette Palestijnse gebied. Het ICJ heeft bepaald dat Israël, als bezettingsmacht én VN-lidstaat de toegang tot en distributie van essentiële diensten – waaronder humanitaire hulp – via VN-organisaties, internationale organisaties en derde landen moet faciliteren; de bescherming van burgers moet waarborgen, het internationale humanitaire recht en de mensenrechten moet respecteren en de privileges en immuniteiten van VN-organen moet garanderen<sup>31</sup>.

Hoewel het advies niet bindend is, biedt het een krachtige verduidelijking van de toepasselijke internationale rechtsverplichtingen en heeft het een aanzienlijk moreel en juridisch gewicht. In een persbericht veroordeelde de *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) Israëls recentelijke beslissing om de vergunningen van 37 kritieke humanitaire actoren, zoals Artsen zonder Grenzen en Oxfam, wier diensten onmisbaar blijven, om in Gaza te werken niet te verlengen, wat heeft geleid tot internationale verontwaardiging<sup>32</sup>.

Volgens de laatste update (rapportageperiode afgesloten op 10 december 2025) van de VN-organisatie *Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* (OCHA) meldt de Gezondheidsdienst van Gaza (MoH) ongeveer 70.369 doden en 171.069 gewonden sinds 7 oktober 2023 (cumulatief

---

<sup>29</sup> Albanese, Francesca, 2025, *Gaza Genocide: a collective crime, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in de Palestinian territories, occupied since 1967*, 20 October 2025, A-80-492.

<sup>30</sup> Albanese, Francesca, 2025, *From economy of occupation to economy of genocide. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, 30 June 2025, A-HRC-59-23.

<sup>31</sup> International Court of Justice, 2025, *Third Advisory Opinion on the Obligations of Israel in relation to the Presence and Activities of the United Nations, Other International Organizations and Third States in and in relation to the Occupied Palestinian Territory*, 22 October 2025, The Hague.

<sup>32</sup> <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/01/israel-ban-37-aid-groups-makes-life-unbearable-genocide-survivors-palestine> - retrieved 28 January 2026.

zoals gerapporteerd door de MoH).<sup>33</sup> Op 22 augustus 2025 verklaarde de *Integrated Food Security Phase Classification* (IPC) een situatie van hongersnood in delen van Gaza en hulporganisaties zoals het International Committee of the Red Cross en UNICEF waarschuwden dat grote delen van de bevolking ernstige acute voedselonzekeerheid en risico op honger ondervinden.<sup>34</sup>

Het advies van het ICJ van 22 oktober 2025<sup>35</sup> bevestigde de voortdurende verplichtingen van Israël als bezettingsmacht in de Palestijnse gebieden. Het benadrukte de plicht van Israël om essentiële goederen (voedsel, water, medicijnen, enz.) te leveren en humanitaire hulp te faciliteren. Israël heeft dit nagelaten, wat heeft geleid tot hongersnood en ontheemding. Het advies benadrukte<sup>36</sup> de onrechtmatige beperkingen die Israël oplegt aan UNRWA en andere hulporganisaties, en eiste naleving van het internationaal humanitair recht, waaronder het verbod op uithongering als oorlogsmethode en de waarborging van de basisrechten van Palestijnen.

Satellietbeoordelingen van het United Nations Satellite Centre (UNOSAT) en clusterrapporten laten zien dat een zeer groot aandeel van de bebouwing in Gaza is vernietigd of beschadigd.<sup>37</sup> Het United Nations Children's Fund (UNICEF) rapporteerde begin november 2025 dat na twee jaar oorlog en hevige bombardementen het onderwijssysteem van Gaza op instorten staat<sup>38</sup> en VN experts hebben hun zorgen geuit over *scholasticide*.<sup>39</sup> Ook wat betreft de gezondheidszorg in Gaza is veelvuldig gerapporteerd en gewezen op de slechte humanitaire situatie, die zich uitbreidt naar de Westelijke Jordaanoever.<sup>40</sup>

---

<sup>33</sup> <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-347-gaza-strip?> – retrieved 15 December 2025.

<sup>34</sup> <https://www.theguardian.com/world/2025/dec/09/children-gaza-hospitalised-acute-malnutrition-un-says?> – retrieved 15 December 2025; <https://www.unicef.org/media/173726/file/State-of-Palestine-Humanitarian-SitRep-31-July-2025.pdf>.

<sup>35</sup> International Court of Justice (2025).

<sup>36</sup> [UN Advisory Opinion of the International Court of Justice on the obligations of Israel in relation to the presence and activities of the United Nations, other international organizations and third States in and in relation to the Occupied Palestinian Territory, A/80/502, 22 October 2025.](#)

<sup>37</sup> UNOSAT schat (op basis van satellietanalyses) dat rond 78–81procent van de structuren beschadigd is en spreekt van tienduizenden beschadigde of verwoeste wooneenheden (UNOSAT *damage assessment*). Eerdere OCHA-clusterdata spreken zelfs over ongeveer 436.000 beschadigde of vernielde woningen (wat neerkomt op ongeveer 92 procent). Retrieved 15 December 2025; retrieved 15 December 2025.

<sup>38</sup> Meer dan 97 procent van de scholen is beschadigd of verwoest, en 91,8 procent van alle onderwijsinstellingen zal volledig herbouwd of ingrijpend gerenoveerd moeten worden om weer functioneel te zijn. De meeste van de 658.000 schoolgaande kinderen hebben al meer dan twee schooljaren beperkt toegang tot fysiek onderwijs. Zie <https://www.unicef.org/sop/stories/after-two-years-war-gazas-education-system-brink-collapse> – retrieved 12 December 2025.

<sup>39</sup> [https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/04/un-experts-deeply-concerned-over-scholasticide-gaza.](https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/04/un-experts-deeply-concerned-over-scholasticide-gaza) – retrieved 7 July 2025. Zie ook UN Human Rights Council, 2025. Tot slot verwijst de commissie naar het project en de tentoonstelling 'Picturing Scholasticide': Preserving knowledge, culture, and lives' van de Leidse onderzoekers Nadia Sonneveld, Matthew Canfield, Elisa Da Via en Benjamin Fogarty-Valenzuela. Dit project werd mogelijk gemaakt met een KIEM-beurs van de Universiteit Leiden.

<sup>40</sup> <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/emergencies-trauma-care/who-phsa-opt-111125-final.pdf> - retrieved 12 December 2025. Zie ook [Reliefweb](#), het informatieplatform van OCHA: Retrieved 12 December 2025, en <https://crisisresponse.iom.int/response/occupied-palestinian-territory-crisis-response-plan-2026> - retrieved 11 December 2025; <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-345-gaza->

Ondanks een wapenstilstand tussen Israël en Hamas sinds januari 2025 komt geweld en onrust nog regelmatig voor. IDF voeren bombardementen en aanslagen uit in Gaza op Palestijnse (burger)doelen. IDF in samenwerking met kolonisten veroorzaakten/veroorzaken Palestijnse dodelijke slachtoffers op de Westelijke Jordaanoever. Israëlische militaire acties, arrestaties en in bezitneming van land en eigendommen in de Palestijnse gebieden nemen toe, wat geweld en onveiligheid voor Palestijnse bewoners vergroot.<sup>41</sup> In het rapport van de VN Human Rights Office (januari 2026) worden de verstikkende impact van de wetten, beleidsmaatregelen en praktijken van Israël op elk aspect van het dagelijks leven van Palestijnen in de bezette Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem beschreven<sup>42</sup>.

## 5. Partners

De geëvalueerde onderzoeksprogramma's betreffen samenwerkingen met universiteiten, bedrijven en een ministerie in Israël. De commissie heeft kennisgenomen van zoveel mogelijk openbare achtergrondinformatie over deze partners. In het geval van universiteiten is gekeken naar de instelling als geheel en voor zover mogelijk ook naar het concrete instituut van de instelling, waarmee wordt samengewerkt.

Naar aanleiding van de gevonden publieke informatie over de partners in Israël heeft de commissie bij alle partners zorgen. Bij de universiteiten gaat het om de structurele banden met het leger, veiligheidsdiensten of wapenindustrie, en met universitair beleid of praktijken, die in strijd zijn met de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht. Ook zijn er universiteiten die actief betrokken zijn bij militaire R&D, surveillance- of repressietechnologie, of training en ondersteuning van strijdkrachten.

Wat betreft de bedrijven is het voor de commissie duidelijk dat [REDACTED]. betrokken is bij mensenrechtenschendingen in de vorm van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen uit de bezette Palestijnse gebieden, .<sup>43</sup> Voor de twee andere bedrijven, [REDACTED], is geen aannemelijk bewijs gevonden dat zij betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen.

De commissie heeft kennisgenomen van de protesten onder wetenschappelijke collega's aan Israëlische universiteiten. In een open brief aan premier Netanyahu deden de vijf

---

[strip](#) - retrieved 11 December 2025; en [ICRC](#) Retrieved 11 December 2025; [www.unocha.org/news/todays-top-news-occupied-palestinian-territory-ukraine-29](http://www.unocha.org/news/todays-top-news-occupied-palestinian-territory-ukraine-29) - accessed on 15 December 2025; <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-348-west-bank> - retrieved 15 December 2025.

<sup>41</sup> <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-295-west-bank?> – retrieved 11 December 2025.

<sup>42</sup> UN Human Rights Council (2026).

<sup>43</sup> [REDACTED],

presidenten/voorzitters van Weizmann Institute of Science, Hebrew University, Open University of Israel, Tel Aviv University, en Technion een oproep om een einde te maken aan de humanitaire crisis in Gaza en de morele verantwoordelijkheid te nemen om wrede, willekeurige schade toegebracht aan niet-strijdende mannen, vrouwen en kinderen te voorkomen<sup>44</sup>. Ook de president van de Israël Academy of Sciences and Humanities waarschuwde in een statement dat er niet gezwegen kan worden over de humanitaire crisis in de Gazastrook, die de levens en gezondheid van honderdduizenden mensen bedreigt<sup>45</sup>. De commissie heeft rekening gehouden met de beperkte mogelijkheden voor academici en bestuurders om kritiek te uiten op de acties van het IDF en het beleid van de regering-Netanyahu.

In Bijlage 2 wordt per partnerinstelling een beschrijving gegeven van de gevonden (risico's op) betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen.

## 6. Activiteiten

Bij de onderzoeksactiviteiten heeft de commissie een grote diversiteit gevonden in thematiek, aard, en beoogde resultaten van wetenschappelijk onderzoek: zo wordt gewerkt op het gebied van theoretische wis- en natuurkunde, wetenschappelijke benaderingen van ██████████, biodiversiteitsonderzoek, theoretische benaderingen van kantelpunten in ecosystemen, maar ook diabetes, cardiovasculaire ziektes, en kanker. De beoogde resultaten zijn niet alleen wetenschappelijke publicaties, maar ook een module in een digitaal platform en een *toolbox* in relatie tot de potentiële milieueffecten van bepaalde chemische stoffen.

Bij drie van de onderzochte samenwerkingen is sprake van netwerken en ligt de nadruk op uitwisseling van medewerkers en het opbouwen van een netwerk.<sup>46</sup> Alleen in het PhD netwerk is er sprake van directe uitwisseling van kennis in de vorm van intervisiebijeenkomsten.<sup>47</sup> Bij dit laatste netwerk heeft de commissie geconstateerd dat de samenwerking betrekking heeft op een zeer gevoelig wetenschappelijk onderwerp, met het risico op dual use. Het betreft ██████████ ██████████ De commissie acht de juridische, ethische en reputatie-gerelateerde risico's van deze samenwerking te groot.<sup>48</sup> ██████████ is in het geval van de Israëlische partners — ██████████ en ██████████ — direct verbonden met het IDF en de veiligheidsdiensten, omdat ██████████ -onderzoek aan ██████████ deel uitmaakt van een wetenschappelijke stroming die een militair georiënteerde benadering van veiligheid hanteert en sterk gericht is op het recht in relatie tot oorlog en conflictsituaties.

---

<sup>44</sup> <https://english.tau.ac.il/presidents-letter-on-famine-in-gaza> - retrieved 15 December 2025.

<sup>45</sup> <https://academy.ac.il/News/NewsItem.aspx?nodeId=837&id=3227> – retrieved 15 December 2025.

<sup>46</sup> ██████████

<sup>47</sup> ██████████

<sup>48</sup> Dit is in tegenstelling tot de benadering van de Leidse onderzoekers, die vanuit juridisch perspectief onderzoek doen ██████████ en daarmee de EU of continentale aanpak vertegenwoordigen.

De overige twaalf programma's hebben betrekking op onderwerpen en activiteiten die niet aantoonbaar risicovol zijn in termen van *dual-use* of mogelijk misbruik van data of resultaten.

Bij één van de onderzoeksprogramma's, waarin nauw wordt samengewerkt met een andere Nederlandse universiteit, heeft deze Nederlandse universiteit het onderzoek vanwege de situatie in Israël op kennisveiligheidsrisico's getoetst en niet problematisch bevonden<sup>49</sup>. Bij het tweede onderzoeksprogramma waarin wordt samengewerkt met meerdere Nederlandse universiteiten, is door twee Nederlandse universiteiten aangegeven dat zij de samenwerking willen beëindigen vanwege deelname van de Israëlische partner. Beide universiteiten zijn nog aan het onderzoeken of en op welke manier de beëindiging juridisch en administratief geregeld kan worden<sup>50</sup>. Bijlage 3 beschrijft de onderzoeksactiviteiten van de dertien programma's.

## 7. Afweging

De commissie benadrukt dat het afwegingsproces buitengewoon complex is geweest, omdat fundamentele waarden zoals academische vrijheid, wetenschappelijke vooruitgang en maatschappelijke verantwoordelijkheid hier met elkaar in spanning staan. In dit licht zijn de gesprekken rond de totstandkoming van het advies met grote zorgvuldigheid, terughoudendheid en in volledig bewustzijn van de mogelijk verstrekkende gevolgen gevoerd.

In de deliberaties van de commissie was academische vrijheid het uitgangspunt zonder deze los te zien van de verantwoordelijkheid van universiteiten om bij te dragen aan maatschappelijk verantwoord onderzoek en om te voorkomen dat wetenschappelijke samenwerking bijdraagt aan ernstige schendingen van fundamentele rechten of onze fundamentele waarden ondermijnt. Hierbij erkent de commissie de kracht van het openhouden van communicatielijnen als een vorm van *science diplomacy*. Tegelijkertijd houdt de universiteit zich bij internationale samenwerking aan normen rond mensenrechten, ethische en veiligheidsafwegingen, academische vrijheid en wetenschappelijke integriteit. Wanneer er concrete signalen zijn dat partners mogelijk in strijd handelen met die normen, vraagt dit om een casusgerichte toetsing.

De commissie heeft deze belangenafweging op twee criteria gemaakt: noodzakelijkheid en proportionaliteit. Bij de beoordeling van noodzakelijkheid van samenwerking staat de vraag centraal of de academische en maatschappelijke doelstellingen van de projecten op een vergelijkbare en wetenschappelijk verantwoorde wijze kunnen worden gerealiseerd zonder samenwerking met de betreffende partner. Daarmee erkent de commissie dat samenwerking met Israëlische instellingen specifieke voordelen kan hebben en dat aan het noodzakelijkheids criterium wordt voldaan, maar zij vraagt zich af of deze noodzakelijkheid zó zwaar weegt dat zij een samenwerking rechtvaardigt die, gelet op de context, aanzienlijke morele risico's meebrengt.

---

49

50

De commissie onderscheidt vier samenhangende risico's die de samenwerking moreel belastend maken:

1. Internationale partnerschappen kunnen de economische en institutionele infrastructuur van Israëlische partners versterken en daarmee de acties van de Israëlische regering en het IDF.
2. Voortzetting van deze institutionele samenwerkingen of het aangaan van nieuwe samenwerkingen verleent institutionele erkenning en validatie aan de Israëlische partners. Het impliceert immers dat zij voldoen aan academische, ethische, juridische en institutionele normen en verleent hen de legitimiteit en voordelen die verbonden zijn aan een wereldwijd gerespecteerd academisch netwerk.
3. Het verstrekken van materiële en immateriële steun via academische samenwerkingsprojecten van partners die in verband worden gebracht met mensenrechtenschendingen of onethische praktijken is in tegenspraak met de taak die de universiteit zich stelt om zich in te spannen voor de naleving van mensenrechtenprincipes en -waarden, wat tot uiting komt in haar beleid, gedragscodes en de oprichting van speciale organen die verantwoordelijk gedrag en samenwerking waarborgen.
4. Leidse medewerkers in dergelijke samenwerkingen lopen risico om (ongewild) bij te dragen aan schendingen van de mensenrechten of het internationaal humanitair oorlogsrecht en de pleging van genocide wat een moreel en juridisch risico voor de universiteit behelst.

Deze risico's corresponderen met verschillende (indirecte) vormen van betrokkenheid — materieel, structureel en symbolisch — waarbij een actor, dook zonder directe causaliteit, kan bijdragen aan moreel problematische praktijken of deze faciliteren of normaliseren. Daarmee wordt duidelijk waarom voortzetting van samenwerking met deze partners in de huidige context op gespannen voet staat met de kernwaarden van de universiteit: dergelijke vormen van (indirecte) betrokkenheid normaliseren praktijken die strijdig zijn met deze waarden.

Gezien het feit dat voortzetting van samenwerking met deze partners in de huidige context op gespannen voet staat met de kernwaarden van de universiteit, rijst de vraag of de wetenschappelijke voordelen van deze samenwerkingen opwegen tegen de morele kosten die gepaard gaan met continuering ervan. In deze proportionaliteitsafweging concludeert de commissie dat het voorkomen van schade aan derden en het behouden van de eigen morele integriteit in dit geval zwaarder wegen dan de mogelijke baten.

Het voorkomen van morele schade vereist daarom een herbezinning op de betrokkenheid van de Universiteit Leiden bij deze samenwerkingen. De commissie heeft weleens opties overwogen: het opschorten van de institutionele samenwerkingen dan wel het minimaliseren van de Leidse betrokkenheid daarin. De commissie is van oordeel dat minimaliseren, of enige andere minder ingrijpende maatregel dan opschorten, geen effectieve manier is om morele schade te vermijden.

Elke vorm van voortzetting van de samenwerking impliceert immers indirecte betrokkenheid bij moreel problematische praktijken en tast daarmee de morele integriteit van de universiteit aan. Omdat morele integriteit vereist dat men afstand houdt van dergelijke praktijken, en omdat die afstand alleen betekenisvol is wanneer zij gepaard gaat met consequent handelen, concludeert de commissie dat het opschorten van de samenwerking de enige te verantwoorden optie is.

## 8. Advies

De commissie merkt op dat de samenwerkingspartners in Israël, voor zover zij verweven zijn met de Israëlische regering, met het IDF of de Israëlische defensie-industrie, zo niet direct betrokken zijn bij, dan toch indirect ondersteunend zijn aan de schendingen van de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en daden van genocide door Israël. Gezien de huidige context waarin de Israëlische overheid actief beleid uitvoert om ook civiele industriële partners te betrekken bij de militaire industrie en de algemene context waarin het niet redelijkerwijs te verwachten is dat een industriële private partij *niet* op de een of andere manier is ingebed in of betrokken bij activiteiten van de Israëlische overheid en het IDF in het bijzonder, geldt dit ook voor industriële private partners waarvan niet openbaar duidelijk is dat zij (nu) actief bij dergelijke activiteiten betrokken zijn.

De commissie is van mening dat het voortzetten van bestaande samenwerkingen of het aangaan van nieuwe onder dergelijke omstandigheden een moreel (en mogelijk juridisch) risico vormt voor de Universiteit Leiden, waardoor zij in een moreel precare positie terechtkomt en vragen oproept over haar morele handelingsvermogen en integriteit.

Hoewel in 12 van de 13 samenwerkingen de onderzoeksactiviteit *an sich* niet direct risicovol lijkt in de zin van *dual-use* van resultaten, adviseert de commissie mensenrechten vanwege de ernst van de context (hoge plausibiliteit van grove mensenrechtenschendingen en schendingen van internationaal humanitair recht met bewezen aanwijzingen van genocide) en de nauwe verbondenheid van de partners met de Israëlische overheid dan wel het IDF om:

- 1. Van alle lopende samenwerkingen met Israëlische partners er 11 tot nader order op te schorten en [REDACTED] te beëindigen<sup>51</sup>.**
- 2. Tot nader order geen nieuwe, institutionele onderzoekssamenwerkingen met partners in Israël aan te gaan.**

---

<sup>51</sup> Bij het onderzoeksprogramma IMAGIO heeft de commissie geconcludeerd dat de samenwerking met de Israëlische partner niet tot stand is gekomen en er geen beletsel is om het onderzoeksprogramma voort te zetten.

De commissie adviseert het College van Bestuur om in UNL-verband contact op te nemen met de Europese Commissie om te onderzoeken of Israëlische instellingen nog wel deel zouden moeten uitmaken van subsidieconsortia.

De commissie is bereid minstens eenmaal per jaar haar advies ten aanzien van (lopende) onderzoekssamenwerking met partners in Israël heroverwegen in het licht van de ontwikkelingen in de regio.

De commissie benadrukt dat individuele onderzoekscontacten en samenwerkingen van Leidse onderzoekers met collega's van Israëlische kennisinstellingen blijvend zouden moeten worden toegestaan, mits er geen contractuele verplichting aan verbonden is en de betreffende wetenschappers in Israël niet aantoonbaar (in)direct betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen.

De commissie dringt erop aan dat onderzoekers voorafgaand aan dergelijke samenwerking reflecteren op de gevoeligheid van de onderzoeksthematiek in relatie tot de mensenrechtensituatie in Israël en volgens stand beleid altijd de kennisveiligheidsrisico's afwegen.

De commissie erkent dat deze aanbeveling ingrijpende gevolgen heeft voor het onderzoek dat in Leiden wordt uitgevoerd. Deze gevolgen zijn tijdens de beraadslagingen van de commissie naar voren gebracht en zorgvuldig gewogen.

## Geraadpleegde bronnen

ACRI, 2016, *Situation Report: The State of Human Rights in Israel and the OPT 2016*.

Adalah, 2017, *Key Concerns Regarding The Human Rights of Palestinian Citizens of Israel, November 2017*.

Adalah, 2018, *Written Evidence Submitted by Adalah – The Legal Center for Arab Minority Rights To The Foreign And Commonwealth Office’s Human Rights Work Inquiry, 11 June 2018*.

Advisory committee on sensitive collaboration Erasmus University Rotterdam, 2025, *Advice on the collaborations with Israeli Universities*. Rotterdam, 26 May 2025.

Albanese, Francesca, 2025, *From economy of occupation to economy of genocide. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, 30 June 2025, A-HRC-59-23.

Albanese, Francesca, 2025, *Gaza Genocide: a collective crime, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in de Palestinian territories, occupied since 1967*, 20 October 2025, A-80-492.

Al Haq, 2012, *Pillage of the Dead Sea: Israel’s Unlawful Exploitation of Natural Resources in the Occupied Palestinian Territory*. Zie ook <https://www.alhaq.org/publications/8076.html> (accessed on 30 October 2025).

Ballas, I. & Dagan, N., 2023, “The puzzling documentation of Shin Bet interrogations”, *British Journal of Criminology*, 63 (2): 407-423.

Evron, Y., 2025, “Israel’s defence industry: adaptation and growth in a changing arms market”, *Defence Studies* 25 (2): 301-321.

Falah, G. (1989), “Israeli ‘Judaization’ policy in Galilee and its impact on local Arab urbanization’, *Political Geography Quarterly* 8 (3, July 1989): 229-253.

FIDH (International Federation for Human Rights), 2014, *Business and Human Rights: Enhancing Standards and Ensuring Redress, Briefing Paper 629a*, Parijs.

Hague Regulations, 1907, *Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land*. The Hague.

Haruven, Eyal & Yael Stein, 2011, *Dispossession and Exploitation: Israel’s Policy in the Jordan Valley and Northern Dead Sea*, Jerusalem: B’Tselem (The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories).

Human Rights Council, 2024, *Detailed findings on the military operations and attacks carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023 (by Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel)*, A/HRC/56/CRP.4, 10 June 2024.

Human Rights Council, 2025, (*by Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel*), A/HRC/60/CRP.3, 16 September 2025.

Human Rights Watch, 2008, *Off the Map: Land and Housing Rights Violations in Israel's Unrecognized Bedouin Villages*. Volume 20, number 5 (E).

Independent Expert Committee on Israeli Dutch Academic Ties, 2025, Report on Israeli Dutch Academic Ties, 25 June 2025.

International Court of Justice, 2004, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. Advisory Opinion*, 9 July 2004, The Hague.

International Court of Justice, 2025, *Third Advisory Opinion on the Obligations of Israel in relation to the Presence and Activities of the United Nations, Other International Organizations and Third States in and in relation to the Occupied Palestinian Territory*, 22 October 2025, A/80/502, The Hague.

Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (New York, 16 december 1966), Trb. 1978, 177.

Jewish Virtual Library, 2013, *Reports on Human Rights Practices Israel 2013*.

Levaton, S., 2025, "Brought together by war, defense-tech partnerships put startups on front lines.", *The Times of Israel*, 16 December 2025.

Loewenstein, A., 2023, *The Palestine Laboratory: How Israel Exports the technology of Occupation Around the World*. New York: Verso Books.

McMahan, J., 2024, 'Proportionality and Necessity in Israel's Invasion of Gaza, 2023–2024', *Analyse & Kritik*, 2024; 46(2): 387–407. <https://doi.org/10.1515/aug-2024-2024>.

Mihlar, Farah, 2011, *Israel's Denial of the Bedouin*, Briefing Minority Rights Group International.

Mizel, O. (2025). Recognition and Multiculturalism: Addressing the Status of Bedouin Society in Israel. *Journal of Living Together*, 10(2), 44-56.

Negev Coexistence Forum For Civil Equality, 2025, *Neglected Voices: Human Rights Violations in the Bedouin Community of the Negev/Naqab, Israel, 2023–2024*.

Physicians for Human Rights, 2025, *Unlawfully detained, tortured, and starved: The plight of Gaza's medical workers in Israeli custody*. Position paper, February 2025.

el-Solh, Sara, James Smith, Amira Nimerawi, and Mads Gilbert, 2025, 'Torture and health worker complicity in Israeli detention sites', *BMJ*: 391.7 November 2025. doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.r2347>.

Steenberghe, Raphael van, 2024, “The armed conflict in Gaza, and its complexity under international law: *Jus ad bellum, jus in bello*, and international justice”, *Leiden Journal of International Law* (2024), 37, 938-1017.

UN Human Rights Council, 2011, *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy Framework”*, New York and Geneva: OHCHR.

UN Human Rights Council, 2024, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel*, 11 September 2024. (A/79/232). United Nations.

UN Human Rights Council, 2025, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel*, 6 May 2025. (A/HRC/59/26). United Nations.

UN Human Rights Council, 2026, *Thematic Report. Israel’s discriminatory administration of the occupied West Bank, including East-Jerusalem*, 7 January 2026. New York and Geneva: OHCHR.

UN Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, *Legal analysis of the conduct of Israel in Gaza pursuant to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, A/HRC/60/CRP.3, 16 September 2025.

Verenigde Naties, 1948, *Universele verklaring van de rechten van de mens*. New York: Verenigde Naties.

Verenigde Naties, 1949, *Verdragen van Genève van 12 augustus 1949*. Genève.

Verenigde Naties, 1977-78, *Additionele Protocollen van 8 juni 1977*, Trb. 1951, 80–83 en Trb. 1978, 58–59. Genève.

Verenigde Naties, 1965, *Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie* (New York, 21 december 1965), Trb. 1966, 13.

Verenigde Naties, 1966a, *Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten* (New York, 16 december 1966), Trb. 1978, 177.

Verenigde Naties, 1966b, *Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten* (New York, 16 december 1966), Trb. 1978, 177.

Wind, Maya, 2024, *Towers of Ivory and Steel: How Israeli universities deny Palestinian freedom*, London/New York: Verso.